

SPROGMUSEET

Redaktør: Ole Stig Andersen

Negerhollands

 Af [Ole Stig Andersen](#) 28. april 2010 • I kategorien [kreolsprog](#), [religion](#) •

Onkel Sam drager af sted med de tre små øer han har købt, mens Mor Danmark fortvivler og Far Danmark bærer byttet ind. Alfred Schmidts tegning i det satiriske ugeblad Klods-Hans 1917. (Frederiksborg Museum)

For små 100 år siden overdrog Danmark sin sidste tropekoloni til USA. Prisen for de tre vestindiske Jomfruøer, Skt Thomas, Skt Croix og Skt Jan, var 25 mio \$. Der fulgte 40.000 danske borgere med i handelen. Til sammen er øerne på størrelse med det halve Bornholm. Danmark havde besiddet kolonien i 250 år og én dag.

Salget blev besluttet ved en folkeafstemning i 1916, men kun i Norddanmark. Befolkningen på øerne blev ikke spurgt. De var ellers danske borgere, og principielt frie og det hele.

Slaveriet var jo blevet afskaffet i revolutionsåret 1848, året før Danmark fik sin første demokratiske grundlov der gav stemmeret til ca 3 % af befolkningen, nemlig voksne – meget voksne – formuende mænd med uplettet rygte.

Folkeafstemningen i 1916 var første gang danske kvinder havde stemmeret. Men dem salget direkte angik, havde altså ikke.

De europæiske sprog

Der var ikke nødvendigvis nogen sammenhæng mellem hvilken europæisk kolonimagt der hævdede overhøjheden på en given ø i Vestindien og hvilken nation øens europæiske befolkning kom fra. På Danmarks øer var 'de blanke' først og fremmest hollændere og

englændere, danskerne udgjorde et mindretal. På Skt Croix var plantageejerne englændere, selv om øen var blevet købt af Frankrig, deraf dens mærkelige navn der bliver endnu mærkeligere af at blive udtalt på dansk, *krøjts*.

Den hollandske indflydelse på øerne fremgår også af at en af dem på dansk hedder Skt Jan, som er en hollandsk udgave af navnet Johannes. Det er nu skiftet ud med den engelske udgave af samme navn, og øen hedder i dag St John.

Danmarks vestindiske kolonitid begyndte i 1666 hvor Skt Thomas, hvis oprindelige indianske befolkning forlængst var forsvundet, blev erklæret dansk. Ikke fordi der allerede boede danske kolonister der, nej, det var bare hvad der var tilbage da Danmark noget sent kom med i det karibiske kolonikløb efter at Spanien, Portugal, Frankrig, England og Holland havde fordelt de fleste af øerne imellem sig, indimellem ved hjælp af krig.

I de følgende 130 år, fra 1673-1803, sejlede danskerne omkring 85.000 vestafrikanere over Atlanten til slaveri i sukkerplantagerne. Mange af dem døde undervejs af de ubeskriveligt fornedrende og umenneskelige forhold de blev stuvet sammen i skibene under.

Slaverne kom fra en række forskellige folkeslag, især på Guldkysten i det nuværende Ghana og Togo. Man indfangede normalt ikke slaver selv, men købte dem af slavehandlere eller direkte af lokale stammehøvdinge der leverede deres egne undersætter eller krigsfangne nabofolk som betaling for de varer de ønskede fra europæerne. Dertil kom den indbyrdes handel med slaver mellem øerne i Karibien.

Kreolsprogene

Det har været hævdet at man især i de franske kolonier forsøgte at sætte slaverne sammen så de ikke havde noget fælles sprog, og derfor nødvendigvis måtte lære fransk. Men forsyningen af slaver på markedet var ikke så stor at man på den måde kunne vælge og vrage efter slavernes sprogkundskaber. Man måtte tage hvad man kunne få.

Det er menneskets lod at måtte samtale. Har man ikke noget fælles sprog, må man lave en blanding af dem man har, hver for sig. Den slags sprog kaldes blandingssprog, kontaktsprog eller *pidginsprog*. De har et begrænset ordforråd, en forenklet grammatik og udtale, et snævert anvendelsesområde og en ret kort levetid. Pidginsprog opstår igen og igen. Alene fra Europas kolonisering af verden kendes der flere hundrede. Pidginsprog er normalt ikke nogens modersmål, men det hænder at de bliver det. Så må de til at udvide deres anvendelighed til flere af livets områder, de må forøge ordforrådet og få en mere righoldig grammatik.

Pidginsprog der har udviklet sig til 'rigtige' sprog, kaldes *kreolsprog*. Dem kendes der også en del af. Netop sådan et sprog var sproget på de danske Jomfruøer i Vestindien. *Hollandsk kreol* kaldes det, eller *negerhollands*, og det ord udtales med hollandsk 'harke'-g.

Kreolsprog anses ofte for at være en forenkling af kildesproget, en forsimpning eller ligefrem en radbrækning af både ordforråd, grammatik og udtale. Derfor bliver kreolsprog også ofte anset for en slags mindreværdig, tilbagestående, primitiv udgave af målsproget, ganske som de afrikanske slaver selv blev betragtet.

Kreolsprogenes ordforråd er i de fleste tilfælde af europæisk oprindelse, men grammatikken er meget anderledes. I negerhollands' ordforråd er der kun en halv snes ord af dansk oprindelse, mens der er flere tusinde ord fra hollandsk, mere specifikt fra zeeuws-dialekten. Men grammatikken er ikke hollandsk.

Der er træk ved kreolsprogene som ikke hidrører fra nogen af de oprindelige kontaktsprog, hverken de europæiske

Seneste sprognyheder

19/3	Evolution i sprog: Dovenskab har Åndret ord videnskab.dk
30/10	Hvem taler: Kan du hÅre forskel påÅ menneske og maskine? www.dr.dk
6/3	DansklÅrer: Tosprogede bÅrn bliver sprogligt forsÅmt www.bt.dk
28/2	Flere og flere ordblinde Åarter påÅ universitetet - Magisterbladet magisterbladet.dk
22/2	Keeper eller mÅÅlmand Å€" hvilket ord er bedst? Dansk SprognÅvn dsn.dk
28/3	Indigenous languages come from just one common ancestor, researchers say - ABC News (Australian Broadcasting Corporation) www.abc.net.au
27/3	UVic news - University of Victoria www.uvic.ca
26/3	New York Nonprofit Media: Native American nonprofit aims to boost community health by teaching Lakota language nynmedia.com
22/3	Teenage business owner aims to revitalize Blackfoot language globalnews.ca
19/3	Language revival preserving history www.smh.com.au

FLERE NYHEDER >>>

Verdens sprog på Sproguseet.dk på et større kort

Nye kommentarer

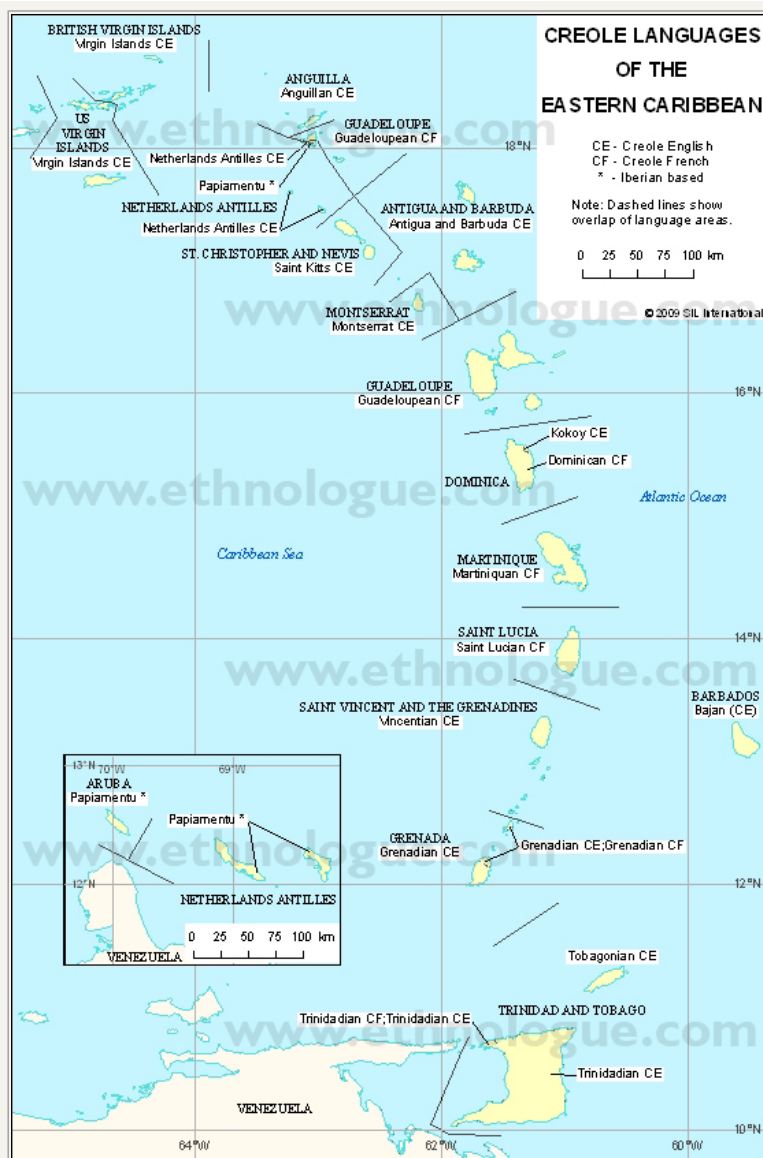
Artikler om

Arkiv

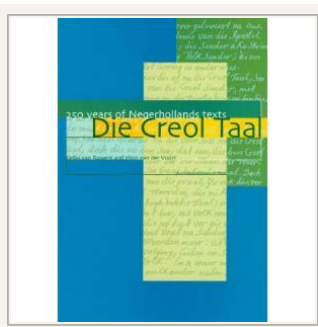
eller de afrikanske. Derfor kan man ikke blot anskue kreolsprog som mangelfulde varianter af kildesprogene. Det gjorde den danske sprogforsker [Rasmus Rask](#) allerede opmærksom på i begyndelsen af 1800-tallet.

Kreolsprog indtager en særstilling blandt verdens sprog, fordi man ved hvornår de er opstået, nemlig ved kontakten. Man kan ikke tilsvarende sætte årstal på dansks opståen. Kreolsprogene giver derfor enestående muligheder for at studere fænomenet sprogfødsel.

Dermed kan studiet af kreolsprog, [kreolistikken](#), bidrage til vores viden om hvordan menneskesindet er indrettet. Hvor får kreolsprogene deres grammatiske nydannelser fra? Hvad er der brug for af grammatik, for at et sprog skal kunne fungere tilfredsstillende?

Der tales kreolsprog på alle øerne i de Små Antiller i Østkaribien. Dansk Vestindien ligger i kortets øverste venstre hjørne og hedder nu US Virgin Islands. Bortset fra Trinidad er øerne på kortet ikke meget større end Bornholm (588 km²), de fleste mindre, men otte af disse mikronationer er alligevel selvstændige lande, medlemmer af FN og det hele. De er alle otte tidligere britiske kolonier. Fra nord: St Kitts og Nevis (261 km²), Antigua og Barbuda (442 km²), Dominica (754 km²), St Lucia (620 km²), Barbados (431 km²), St Vincent og Grenadinerne (307 km²), Grenada (344 km²) og Trinidad og Tobago (5.121 km²). Kreolsprogene på øerne i Karibien er baseret på de europæiske kolonimagters sprog engelsk (CE), fransk (CF) og spansk (*), fordelt som angivet. (Bemærk at Guadeloupe fejlagtigt er placeret to steder på kortet, den nordligste skal slettes.) Kun på de danske øer var det lokale kreolsprog baseret på hollandsk. Alice Stevens, den sidste der kunne det, døde i 1987, men sproget var forlængst blevet afløst af engelsk (kreol) i 1800-tallet. (Kort: Ethnologue.com)

Et helt særligt 'dansk' sprog

Negerhollands var det første sprog betegnelsen 'kreol' blev brugt om. Det var også det første kreolsprog der fik sin grammatik beskrevet. Det var danskvestindieren Joachim Melchior Mogens' *"Grammatica over det creolske sprog som bruges paa de trende danske Eilande, St Croix, St Thomas og St Jans i Amerika"* som udkom i København i 1770.

Magens oversatte også Det Ny Testamente til kreol. Derudover er der en usædvanlig stor samling litteratur på kreolsk, hovedsagelig religiøse tekster, men også en række breve og optegnelser fra forskellige iagttageres hånd.

Cefas van Rossem og Hein van der Voort udgav i 1996 "Die Creol Taal" som indeholder et par hundrede sider med udvalgte tekster på negerhollands, oversat til engelsk og kommenteret og analyseret.

Negerhollands er i helt særlig forstand et sprog der hører Danmark til, en enestående del af dansk kulturarv. Det blev til i det danske rige, og her tilbragte det hele sit 250-årige liv. Negerhollands blev ikke talt på nogen af de andre karibiske øer, kreolsprogene i de hollandske besiddelser var baseret på engelsk og spansk.

Hollandsk kreol er (var) et indfødt dansk sprog, født i det danske rige, som det også var begrænset til i hele sin eksistens.

En overgang var hovedstaden Charlotte Amalie i Vestindien en af Danmarks største byer med 11.000 indbyggere i 1830'erne. Det var den gang romantikerne byggede danskhedens selvbilleder op. Dansk Vestindien indgik ikke i deres forestillinger. I Danmarks næststørste by talte indbyggerne heller ikke meget dansk. De talte hollandsk kreol og engelsk. Negerhollands var jo også danske kolonisternes modersmål. De blev ammet, passet og opvartet i begge ender af afrikanske kvinder.

Sproget døde i 1987. Alice Stevens var den sidste der kunne det, og allerede længe før hun blev født, var negerhollands stort set skiftet ud med engelsk. Miss Stevens var knap 20 da salget af øerne blev vedtaget.

Missionærerne

Da europæerne erobrede de Karibiske øer, gjorde de det i kristentroens navn. Jomfruøerne er opkaldt efter Guds moder, og ned gennem Antillerne har øerne navne efter forskellige karakterer i den kristne fortælling: Thomas, Jan, Christopher, Kitts, Lucia, Vincent osv; eller bare efter symbolerne, Croix (kors), Dominica (herredømme), Trinidad (treenighed), Curacão (hjerter).

Og hundrede år efter navnene kom missionærerne.

I 1733 begyndte [herrnhuterne](#) at omvende slaverne på Skt Thomas, og 20 år senere fulgte en lutheransk mission. 1733 var også året hvor der udbrod en voldsom slaveopstand på Skt Croix. Anførerne blev lemlæstet offentligt og derefter brændt levende.

Missionen mødte en del modstand i begyndelsen. De kristne slaveejere frygtede at slaverne skulle misforstå budskabet om menneskenes lighed for Gud. Desuden tog læseskriveundervisning og bibelstudier tid fra arbejdet.

Det fremgår mellem linjerne i en af de allerførste tekster på kreol. Det er et brev de omvendte slaver sendte til kong Christian d. 6. Samtidig sendte kvinderne et tilsvarende, men ikke enslydende bønsskrift til dronningen! De bad om majestæternes tilladelse til at slaverne lærte at læse og skrive så de kunne annamme Guds ord.

Men missionen, der også selv havde plantage og slaver, havde også blik for de mere pacificerende sider af det kristne budskab, som det fremgår af det afskedsbrev herrnhuternes leder, [grev Zinzendorf](#), sendte slavemenigheden efter et besøg i 1739. Denne tekst er den ældste på negerhollands, og grammatikken er stadig hollandskagtig. Brevet indeholder forskellige opbyggelige betragtninger, som fx:

... want yoe moet weeten, dat Christus stell elk een van syn Kind, selvst in het Werk, want de Heere a mak alles zelf, Koning, Heer, Knecht en Slaav. En yder moet blyv, zoo lang ons lev in de Wereld, in de Plek da God ha zett em in, en wees met Gods wyze Raad te-Vreden ...

... I skal vide at Kristus har anbragt hvert af sine Børn efter sin plan, for Herren har skabt Alting selv, Konge, Herre, Tjener og Slave. Og enhver må forblive, så længe vi lever i denne Verden, på den Plads hvor Gud har sat ham, og stille sig til-Freds med Guds vise Råd ...

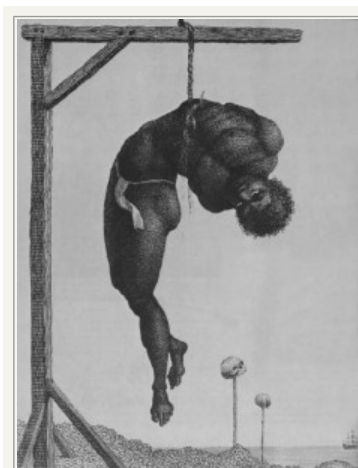
Missionærerne ville bestemt ikke befri afrikanerne. De holdt jo selv slaver og kunne sagtens nøjes med at frelse slavernes sjæl. Dét måtte nødvendigvis ske på et sprog de kunne forstå. Foruden det Ny Testamente og dele af det Gamle blev salmebøger, bønnebøger og den Lille [Katekismus](#) oversat til kreolsk. Der blev både fremstillet ABC'er og læsebøger, ordbøger og grammatikker.

Også i dag – hvor over halvdelen af verdens sprog er i fuld gang med at gå hinsidan, ingen børn lærer dem – fører missionærer an i et lignende arbejde. Det er især [amerikanske evangelister](#) der bruger år på at sætte sig seriøst ind i et eller andet lille sprog og skabe et skriftsprog til det, så de kan forurene folks kultur med kristentro på deres modersmål lige inden det dør.

Snesevis af sprog verden over er just nu i færd med at få et skriftsprog på den måde. De fleste af dem sammen med den sidste olie.

Læs også:

1. [Er kreolsprog anderledes?](#) I en del lande, især omkring ækvator, er der en del nye sprog der har udviklet sig under bestemte sociale forhold. Disse sprog kaldes kreolsprog. Kreolsprog (Kort: Atlas of Pidgin...
2. [Haiti](#) Bartolomé de las Casas (1484-1566), spansk biskop i Mexico, negerslaveriets 'opfinder' og senere kritiker Da Columbus i julemåneden 1492 nåede frem til den ø han kaldte Lille Spanien, Hispaniola på...
3. [Sprograpport fra Dansk Vestindien](#) (Kopi af) et gammelt gadeskilt på dansk i US Virgin Islands' hovedstad, Charlotte Amalie. Som det ses, er særskrivning af sammensatte ord ikke nogen ny opfindelse. (Foto: Wikimedia) Da jeg...
4. [De arma goterna](#) Wilhelm Marstrands store vægmaleri fra 1866 i Roskilde Domkirke: "Christian IV på "Trefoldigheden" i Søsletet på Kolberger-Heide" i 1644. Det var her "gotens [svenskerne] 'hjem og hjerne brast'" og kongen...

Liget af folk der havde begået selvmord i fortvivelse over slaveriets lidelser, blev skændet og hængt op til offentlig rådning til skræk og advarsel.

Tagget med: afrikanere, Biblen, Danmark, Dansk, Dansk Vestindien, engelsk, Herrnhuterne, hollandsk, kreol, kreolsprog, kristendom, last speakers, mikronationer, mission, missionær, national identitet, nederlandsk, Ny Testamente, pidginsprog, portugisisk, religion, slaver, spansk, sprogdød, sprogekort, Vestindien

5 kommentarer

Gunnar Gällmo

28. april 2010 • 03:02

De slavägande missionärerna hade dess värre Paulus på sin sida; brevet till Filemon handlar om hur han skickar tillbaka en förrymd slav till dennes ägare – förmodar att den texten ingick i kreolöversättningen av NT...

Svar

Ole Stig Andersen

28. april 2010 • 03:18

... eller Romerbrevet 13:1-2

Alle skal underordne sig under de myndigheder, som står over dem, for der findes ingen myndighed, som ikke er fra Gud, og de, som findes, er forordnet af Gud.

Den, som sætter sig op imod dem, der har en myndighed, står derfor Guds ordning imod, og de, der gør det, vil pådrage sig dom.

Svar

Bjørn A. Bojesen

28. april 2010 • 16:55

Tak for en usædvanligt spændende artikel!

Utroligt at man hører så lidt om dette "danske" sprog i Danmark.

Svar

Hein van der Voort

1. maj 2010 • 00:42

Jeg siger også tak for denne flotte artikel. Måske er det værd at tilføje at "Die Creol Taal" er nu blevet tilgængelig integralt på nettet:

http://www.dbnl.org/tekst/ross026creo01_01/index.php

Op Filemons brev var desværre ikke med i 'Evangelienharmoniet' (udtoget af de 4 Evangelier) som de Herrnhutiske oversættelser er baseret på.

Svar

Peter Jessen

4. august 2010 • 15:07

Kære Ole Stig Andersen!

Jeg har lagt en digitaliseret udgave af Erik Pontoppidens artikel "Det dansk-vestindiske Kreolsprog" på nettet.

<http://www.scribd.com/doc/31088510/Det-Dansk-Vestindiske-Kreolsprog-Af-Erik-Pontoppidan>

Man er meget velkommen til at linke til den.

Venlig hilsen

Peter Jessen

Svar

Skriv en kommentar

Navn (kræves)

E-mail (kræves)

Hjemmeside

Send mig en e-mail når der kommer flere kommentarer.